

Jiří Wolker (1900 – 1924): Básně (výbor ze sbírek *Host do domu*, *Těžká hodina*)

I. Beletristický text:

A. Literární druh a žánr, literárněhistorický kontext, umělecký směr / tvůrčí skupina, údaje o autorovi ve vztahu k dílu;

B. 1. Doba a místo (děje); 2. Kompozice;

3. Hlavní postavy a jejich charakteristika; 4. Námět, témata, hlavní motivy;

C. Jazykové zvláštnosti a kulturní souvislosti;

Poštovní schránka

Poštovní schránka na rohu ulice,
to není nějaká lečjaká věc.
Kvete modře,
lidé si jí váží velice,
svěřují se jí docela,
Psaníčka do ní házejí ze dvou stran,
z jedné smutná a z druhé veselá.

Psaníčka jsou bílá jako pel
a čekají na vlaky, lodě a člověka,
aby jak čmelák a vítr je do dálek rozesel,
- tam, kde jsou srdce,
blizny červené,
schované v růžovém okvěti.

Když na ně psaní doletí,
narostou na nich plody
sladké nebo trpké.

Žně

Slunce je veliký básník
a napsalo krásnou báseň
zlatým perem
na naši zem.
Muži bez kabátů,
ženy s červenými šátky,
děcka na mámině sukni
přes celý den
jen
čtou a čtou a čtou.

Na kopečku nad polem
také já chci říkat tu báseň,
volat,
aby stařecci v dědině až na práh vyšli
a slyšeli, co slunce napsalo,
ale slova jsou tak veliká,
že neprojdou mými ústy,
a jen cítím, že jsem:

klas v řadě,
písmeno,
vykřičník!

Balada o nenarozeném dítěti

(...) Milenci jsou lidé bohatí,
pokladů mají, že jich nelze vypočítati:
ruce, oči, prsa a ústa. (...)

Zprvu se bránila,
zprvu se bála,
nakonec se ale přece odevzdala. (...)

Láska je žena a muž
láska je chleba a nůž.
Rozřízl jsem tě, milá má,
z pecnu bílého.

Když nohy domů se vracely,
daleko bylo od dveří k posteli,
když noc hoří, peřiny nehřejí,
té noci na srdci se jí
dětská ústa narodila.
Té noci plakaly čtyři holé stěny,
že těžko, těžko bude dát
hladovým ústům krajíc ukrojený.

Měsíc nad městem svítící
se třikrát naplnil a dvakrát has',
když po třetí hasl nad černou ulicí,
dětská ústa k srdci promluvila:
Maminko milá,
já jsem láska,
která by ráda se narodila! (...)

Když se to oba dověděli,
na pelest sedli.
Tiší byli, bledí byli,
k lásce a zabítí sbírali síly. (...)

Slunce už nesvítlí,
hvězdy už nezáří,
odešli k lékaři
milenci dva.
Tam nevede cesta bílá a měkká,
tam se jde po schodech z kamene
a v čekárně se čeká,
až dveře strašlivě zavřené
se otevrou pohledem žlutým a kosým
a řeknou: Prosím!

Lékař měl ruce z karbolu
a slova z ledu:
"Nemocné ženy léčit nedovedu,
spravuji jenom zlámané věci."

Blůzičku svlékl,
prsty jí na prsa bubnoval
smuteční pochod.

Ó ženo,
slyšíš ten hlas,
co na prsu hořel ti?
Teď naposled zakřičel ještě.
Teď zhas'. (...)

„ (...) Já nejsem žena,
já jsem hrob.
Dvě oči na mně stojí, jako dvě svíčky,
co na podzim hoří za dušičky,
a nikdo se nade mnou nemodlí.
I žena chce svět lepší a jinačí
a žena jen pláče, když ruce na to jí nestačí."
(...)

Slunce na zemi svítilo
a stromy zůstaly lysé,
lidé se na zemi milují
a láska nenarodí se.

Nenarodí se?

II. Nebeletristický text:

A. Funkční styl, obsah, účel, vztah k prvnímu textu; B. Jazykové apod. zvláštnosti.

Statistika potratů zrcadlí společenské změny

Ještě na konci 80. let bylo v České republice hlavní metodou plánovaného rodičovství umělé přerušování těhotenství. V době historicky nejvyšší potratovosti končilo téměř každé druhé těhotenství potratem. Dnes tak končí zhruba každé čtvrté. Narůstá však zastoupení spontánních potratů.

V roce 2012 bylo zaznamenáno 37,7 tis. potratů, což bylo nejméně od roku 1958. Nejvíce potratů bylo zaznamenáno v roce 1988. Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR (ÚZIS ČR) jich evidoval téměř 130 tis. Od té doby se jejich počet snižoval.

Česká republika se dnes řadí mezi země s dlouhodobě liberální potratovou legislativou a dostupnými moderními antikoncepčními prostředky. Přesto v letech 2003 až 2014 došlo ke změnám: snížil se počet umělých přerušování těhotenství, ale vzrostla intenzita samovolné potratovosti zejména díky vyššímu výskytu těhotenství žen ve starším věku.

Druhý text je rozšířená zpráva (nejčastější žánr zpravodajské publicistiky); všimněme si 1. odstavce (v této úpravě se nazývá perex), který shrnuje celý další obsah článku. Text se týká poklesu potratů v České republice v delší časové perspektivě. Relativně vysoký počet potratů v 60. – 80. letech byl dán nepoučeným vstupem mladých lidí do intimního života, bytovou nouzí apod. Dnes tyto problémy mizejí, ovšem přichází druhý extrém: mladí lidé se často rodičovství vyhýbají. Wolker v Poštovní schránce a ve Žních (sbírka Host do domu) tvoří ovlivněn poetismem (krása všedního dne), ovšem jeho kritici namítají, že není jasný adresát: pro dítě je to příliš složité (abstraktní, posmutnělé), pro dospěláka příliš naivní (dokonce infantilní?). Balada o nenarozeném dítěti (sbírka Těžká hodina) je ovlivněna směrem nazývaným proletářské umění a vzniklým pod dojmem poválečných hodně levicových nálad v ovzduší krize. Najdeme tu práci s detaily, žhavá láska versus chlad nemocnice, závěrečná otázka nabízí více odpovědí – jakých?

Jiří Wolker (29. 3. Prostějov – 3. 1. 1924 Prostějov)

Český spisovatel (především básník). Jeho tvorba se pohybuje v rozpětí od proletářského umění prvních let po První světové válce až k počátkům meziválečné moderny.

Jiří Wolker pocházel z bohaté rodiny (otec byl účetní a posléze ředitel banky). Své dětství trávil v prostředí rodného města i v prázdninové vile na Svatém Kopečku u Olomouce (v těsné blízkosti známého poutního barokního chrámu). Byl členem skautského oddílu vedeného zakladatelem českého skautingu (označovaného také jako *Junák*) Antonínem Benjaminem Svojsíkem (1876 – 1938): letní skautské tábory mívali (1916 – 1917) v Posázaví.

Wolker absolvoval gymnasium v Prostějově, vystudoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy a zároveň navštěvoval některé přednášky (např. F. X. Šaldy) na filozofické fakultě.

Už od dětství psal beletrii, vedl si deníky, ve studentských letech přidal literárněteoretické stati, aktivně se účastnil literárního života kolem různých sdružení a časopisů. V letech 1922 – 1923 byl členem uměleckého sdružení Devětsil (existovalo 1920 – 1930), které se stalo hlavním centrem tehdejší české modernistické kultury (jeho dalšími literárními členy byli Karel Teige, Vítězslav Nezval, Jaroslav Seifert, Vladislav Vančura, Jiří Voskovec, Konstantin Biebl aj.).

Okrajově se věnoval i próze a dramatu, napsal několik pohádek s cílem přiblížit tento žánr reálnému současnému životu.

V r. 1921 vstoupil do právě založené Komunistické strany Československa, která vznikla odštěpením marxisticko-leninského křídla sociální demokracie.

Wolkerovo dílo se stalo zejména ve 20. letech předmětem jedné z největších polemik v dějinách české literatury: jeho první sbírce *Host do domu* (1921), založené na poezii všedního dne, se vytýkala iluzivní, nepřirozená naivita, vzdálená skutečnosti. Ve druhé sbírce *Těžká hodina* (1922) se Wolker projevil jako umělec, který dokázal spojit tíživá témata současnosti (otázky dospívání, sociálních rozdílů apod.) se symbolistickým, vícevrstevnatě významovým vyjádřením. Pro mladou čtenářskou veřejnost se stal příkladem citlivého a zároveň odhodlaného nazírání světa mladou generací, která vstupovala do života v rozporných, ale nadějeplných poválečných letech.

Název Wolkerovy první sbírky se stal vzorem pro literární revui *Host* (1921 – 1929) a literární časopisy *Host do domu* (1954 – 1970: stal se významnou součástí demokratizace československého života v 60. letech, skončil úředním zákazem) a *Host* (1985 – 1990 jako ilegální – samizdat –, od 1990 je nejvýznamnějším literárním časopisem v České republice).

V r. 1923 u Wolkeru naplno propukla smrtelná choroba tuberkulóza. Léčil se v plicním sanatoriu v Tatranské Poljance ve Vysokých Tatrách, ale bezúspěšně. S vědomím blížícího se konce života si napsal i epitaf. Zemřel v rodném městě.

Některá díla:

Básnické sbírky *Host do domu* (1921; závěrečným dílem sbírky je básnická skladba *Svatý Kopeček*, kompozičně inspirovaná básní Guillaumea Apollinaira *Pásmo* z r. 1912, blízkou surrealistickému vidění světa), *Těžká hodina* (1922);

Literárněteoretická stať *Proletářské umění* (1922; spoluautor Karel Teige);

Pohádky *O knihaři a básníkovi, O kominíkovi, O milionáři, který ukradl slunce.*